

DOSSIERTÈCNIC

FORMACIÓ I ASSESSORAMENT AL SECTOR AGROALIMENTARI

N44 | RACES AUTÒCTONES (II)

Agost 2010

P03 Races equines **P03** Ase Català **P08** Cavall Pirinenc Català **P13** Races avícoles **P13** Gallina Empordanesa **P16** Gallina Prat **P19** Gallina Penedesenca **P22** Oca Empordanesa **P24** Gos d'Atura **P28** L'Entrevista

ruralCat

La comunitat virtual agroalimentària
i del món rural

www.ruralcat.net

Generalitat de Catalunya
Departament d'Agricultura,
Alimentació i Acció Rural
www.gencat.cat/dar

GOS D'ATURA

Foto: Esplèndid i típic exemplar de Gos d'Atura, on es pot observar la característica trufa negra i la marcada depressió frontonasal (stop). Autor: Club del Gos d'Atura Català.

01 Origen

A Catalunya, tenim un gos de pastor o *can d'aturar*; el Gos d'Atura Català amb les seves dues varietats: la de Pèl Llarg i la de Pèl Curt, aquest darrer també anomenat Cerdà.

L'origen de la majoria de gossos destinats al pasturatge el podem situar en els "gossos de pastor de pèl llarg centreeuropeus", arribats de

A Catalunya, tenim un gos de pastor o *can d'aturar*; el Gos d'Atura Català amb dues varietats: la de Pèl Llarg i la de Pèl Curt o Cerdà.

l'Àsia amb les invasions orientals, i escampats per Europa pels romans. A partir d'aquests derivaren races tals com el "*Berger des Pyrénées*" francès, el "*Cao da Serra d'Aires*" portuguès, el "*Pastore Bergamasco*" italià, o el nostre Gos d'Atura Català. No obstant això, volem comentar que en alguns jaciments catalans, com el de Minferri (Garrigues), s'han documentat registres arqueològics de gossos de talla similar, amb una datació d'uns 4.000 anys, és a dir, de l'Edat del Bronze. Tots aquests gossos de pastor els inclouríem dins del tronc ancestral de l'anomenat: *Canis familiaris metris optima*.

Per totes les valls pirinenques, i a causa de l'aïllament, es varen anar definint variants amb peculiaritats diverses, que acabaren donant lloc a les diferents races actuals: el "*Petit Berger des Pyrénées*" (Pirineus Centrals, vessant francesa), l'*Euskal Artzain Txakurra* (Euskadi), o el Gos d'Atura Català, com a races més

difoses i reconegudes oficialment. Al llarg dels Pirineus catalans, també es conservaren netes diferències etnològiques entre els seus gossos de pastor, com podrien ser el Gos d'Atura de Cerdanya i el Gos d'Atura Aranès, si bé a nivell oficial no estan reconegudes.

L'any 1911, amb la fundació de la Real Sociedad Central para el Fomento de las Razas Caninas en España (RSCFRCE), es reconegué com a raça canina espanyola. El 1929 es redactà el primer estàndard oficial, posteriorment homologat per la Federació Cinològica Internacional (FCI), redactant-se'n un de nou l'any 1982 (revisat l'any 1984, i actual), el mateix any en que es fundà el Club del Gos d'Atura Català.

02 Distribució geogràfica i censos

Disseminada en els seus orígens per les valls pirinenques i prepirinenques de Catalunya i les comarques centrals, com a conductora i guarda

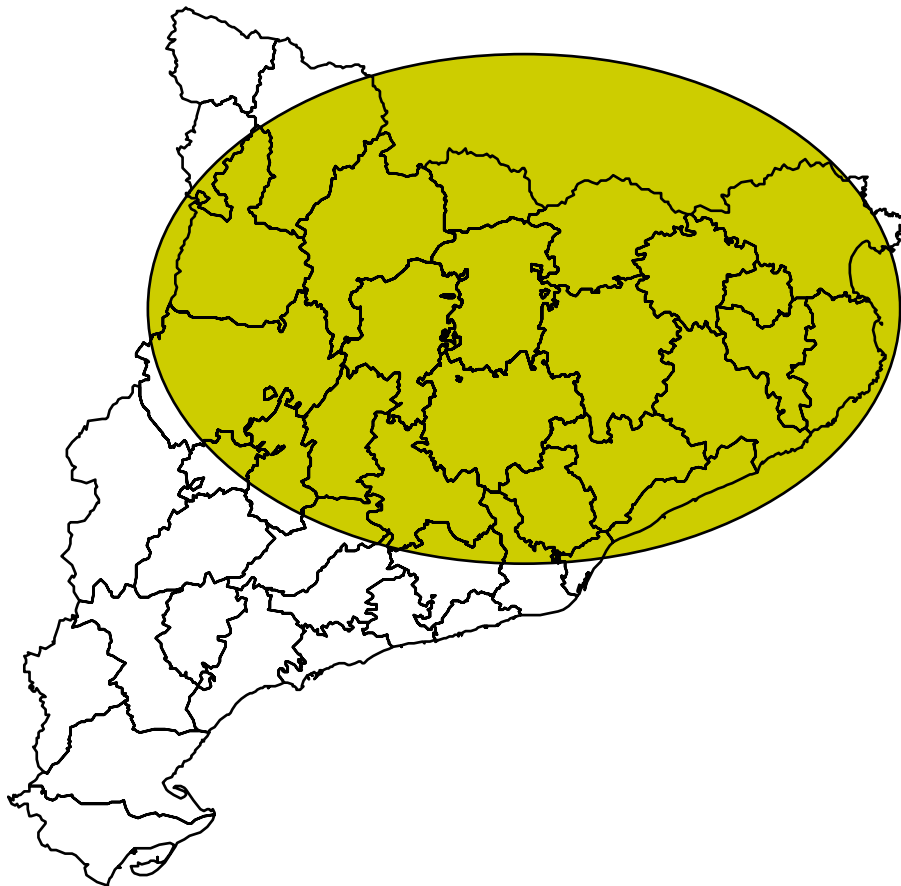

Figura: El Gos d'Atura es distribueix àmpliament per moltes comarques catalanes.

de ramats, aquesta raça s'ha anat assentant àmpliament per tot Catalunya, i fins i tot fora d'ella, a l'anar adquirint cada cop més importància com a animal de companyia. S'adapta perfectament a les diferents situacions; des de la comoditat d'una vivenda, a les extremes condicions climatològiques de l'alta muntanya, i això el fa ésser un perfecte company de jocs o un excel·lent conductor de ramats. Així, ens podem trobar clubs de la raça a Madrid, França, Holanda, Alemanya o Finlàndia.

Segons el Club del Gos d'Atura Català, podem estimar el seu cens en uns 3.800 a 4.200 exemplars, en les diferents línies i criadors que es dediquen a la promoció i millora de la raça. No obstant això, aquest cens l'hem de considerar infravalorat, ja que, fins no fa gaire i per diferents motius, no es reconeixien els exemplars de la varietat Cerdà, o de pèl curt, àmpliament disseminada en el medi rural i ramader, puix les directrius del Club tendiren a uniformitzar-lo, exclusivament, en la seva varietat de pèl llarg. La situació actual ha canviat, i el reconeixement de la varietat Cerdà ja és un fet, tot i que encara queda un gran treball de recerca, estudi i

anàlisi d'aquests animals per a incloure el major nombre d'ells, amb ple dret, en el Club de la raça. Actualment, en el Club consten un total de 300 socis.

03 Descripció de la raça

Sobrietat, rusticitat, vivesa i intel·ligència, noblesa, gran capacitat de reacció, resistència a la fatiga i a les situacions adverses, bona capacitat per al treball, i habilitat per buscar-se el manteniment, són algunes característiques que reuneixen els bons individus d'aquesta raça.

Són animals de grandària mitjana i estructura medilínia; els mascles solen mesurar entre 47 i 55 cm a la creu i pesar uns 22 kg, essent les femelles una mica més petites (45 a 53 cm a la creu).

Presenta una gran diversitat de pelatges, essent el més característic el de color canyella en diferents gammes. Altres pelatges serien el gris platejat, el pissarra i les capes monocolors com la negra o la neula. És un tret molt característic de la raça el doble esperó ossificat en les potes del darrere; i amb membranes interdigitals.

El Gos d'Atura Català és un perfecte animal de companyia i un excel·lent conductor de ramats.

Foto: "Ovella, vine aquí". Gos d'Atura sempre atent i vigilant del seu ramat. Autor: Jordi Jordana.

Foto: Els concursos de treball han donat a conèixer les grans qualitats d'aquest gos al gran públic. Primera edició del concurs celebrat l'any 1987 a Llavorsí (Pallars Sobirà), amb pastors vinçuts de diferents contrades. Autor: Jordi Jordana.

Foto: Descansant, després d'una àrdua jornada de treball. Autor: Jordi Jordana.

Foto: Gos d'Atura de la varietat de pèl curt, talment anomenat Cerdà. Autor: Jordi Jordana.

Al cap presenta barba, bigoti, tupè i celles. Les orelles són d'inserció alta, triangulars, fines i acabades en punta i caigudes. L'*stop* (depressió frontonasal) és ben visible, però no gaire pronunciat. El morro té forma de piràmide truncada i la trufa (nas) negra. Els llavis i el paladar també estan intensament pigmentats de negre.

04 Situació actual

La situació actual de la població de Gos d'Atura, en la seva varietat més típica i coneguda, la de pèl llarg, si bé no és òptima, sí que la podem considerar com a molt satisfactòria, almenys des del punt de vista censal, i ben diferent a la que hi havia a la dècada dels 70, quan va estar al llindar de la seva pràctica extinció. La tasca desinteressada d'alguns entusiastes, com el senyor Àngel Jorba, i sobretot la creació l'any 1982 del Club del Gos d'Atura, impediren aquesta desaparició. Des de llavors i fins ara, són molts els criadors (actualment 27 amb afix reconegut) que han ajudat a la millora i foment d'aquesta raça, havent realitzat sens dubte una feina encomiable. No obstant això, la millora genètica que s'ha vingut realitzant durant tots aquests anys ha estat bàsicament morfològica i de fixació de caràcters al prototip

racial, així com en l'eradicació de diferents patologies de caràcter hereditari, essent assessorats, els diferents criadors, per l'anomenada Comissió de Cria del Club. De tota manera, quan es treballa en millora genètica en poblacions petites i relativament –o molt– tancades, els problemes derivats dels increments de consanguinitat poden arribar a ser importants. Amb això volem indicar la importància que podria tenir un programa de recuperació i conservació de la raça, sobretot en zones rurals, que podrien actuar com a "reserva genètica" per a generacions futures, aportant línies genealògiques diferents a les ja existents en els llibres oficials de la raça.

Qui també ha contribuït molt al coneixement i protecció d'aquesta raça ha estat la Federació de Concursos de Gossos d'Atura dels Països Catalans. Aquests concursos de treball de gossos de pastor, iniciats l'any 1948 a Ribes de Freser, però havent tingut el seu major auge a la dècada dels 80, que es realitzen anualment de forma oficial i ininterrompuda en sis localitats catalanes, han donat a conèixer al gran públic aquesta raça autòctona del nostre país: Ribes de Freser (1948), Castellar de n'Hug (1962), Osseja (1985), Llavorsí (1987), Prades (1988) i Canillo (1989). No obstant això, també hi ha altres localitats on es realitzen exhibicions, com Torroella de

Presenta una gran varietat de pelatges, essent el més característic el de color canyella en diferents gammes.

Foto: L'any 1929, a partir dels gossos "Tac" i "Iris", guanyadors de la VII Exposició Canina Internacional de Barcelona, es redacta el primer estàndard oficial de la raça. El Gos d'Atura Català passa a ser la primera raça autòctona de l'Estat, reconeguda oficialment i internacionalment. Autor: Club del Gos d'Atura Català. Jordi Carulla.

Foto: El Gos d'Atura és un perfecte animal de companyia, però encara millor company de feina. Autor: Jordi Jordana

Foto: El Gos d'Atura presenta un ampli ventall de pelatges, a quin més vistós. Autor: Jordi Jordana

Montgrí, Campllong, Castellterçol o Gallecs, per posar només alguns exemples. Tampoc no hem d'oblidar els diferents concursos morfològics i de bellesa que es realitzen, de forma sistemàtica, en diferents poblacions de Catalunya i que contribueixen a la seva divulgació i promoció.

Malgrat això, i encara que el Gos d'Atura sigui un excel·lent i magnífic gos de pastor, en la darrera dècada s'ha constatat l'augment generalitzat d'una altra raça, suposadament més apta per als concursos de treball, el Border Collie, en detriment de la nostra autòctona. En aquest sentit, i per mirar de revalorar-la, es varen impulsar els projectes "Pardu" (2002) i "D'Atura" (2006), ambdós avalats pel Club del Gos d'Atura Català, i que tenien com a base dos programes d'actuació per conservar el caràcter i les aptituds de la raça: la reintroducció del Gos d'Atura en el medi rural i pastoral, i la promoció de la raça en el marc dels concursos de gossos de pastor.

Però la situació i perspectives actuals –i tal vegada futures–, no són les mateixes en les altres varietats. Les dades censals d'aquestes, lligades exclusivament al món rural i ramader, fora dels circuits dels concursos morfològics i de bellesa, van declinant en el mateix grau en què ho fa l'activitat ramadera. Són, però, els gossos preferits pels pastors –sobretot el de Pèl Curt en zones de muntanya–, ja que s'embrolla menys en els esbarzers i suporta millor les baixes temperatures, perquè el pèl curt evita millor la formació de gel al seu damunt. Reivindicar aquestes varietats menys conegudes del Gos d'Atura, també com a genuïns representants d'aquests, seria un objectiu molt prioritari abans que entressin en fase irreversible d'extinció.

05 Adreces d'interès

Club del Gos d'Atura Català. Apartat de Correus, 217. 17820-Banyoles, Girona. Tel. 629316362. Fax: 972597845. E-mail: clubgac@gmail.com
Pàgina web: <http://gosdaturacatala.cat/>

Federació de Concursos de Gossos d'Atura dels Països Catalans. Pl. Museu del Pastor, s/n. 08696-Castellar de N'Hug, Barcelona. Tel. 938257050. E-mail: castellarh@diba.es Pàgina web: <http://www.gossosdatura.com/>

06 Per saber-ne més

<http://www.rac.uab.cat/gosdatura.htm>

ANDREU, X. (1984). *El Gos d'Atura. Perro de Pastor Catalán.* Ed. De Vecchi, SA. Barcelona.

ÁVILA M.J. (1982). "El perro Pastor Catalán o Gos d'Atura". *AVEPA*, 2, (6): 5-10.

JORDANA, J., PIEDRAFITA, J. (1988). "El Gos d'Atura. Perspectives genètiques d'una raça en recuperació". *Revista de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre*, 1, 17-22.

PARÉS, P.M. (2006). *El Gos d'Atura Català i el Gos de Muntanya dels Pirineus.* Farell Editors.

Un programa de recuperació rural, que podria actuar de "reservori genètic", aportaria sang nova i línies genealògiques diferents a les ja existents en els llibres oficials de la raça.

Sant Vicenç de Castellet, Barcelona.

PARÉS, P.M., FRANCESCH, A., JORDANA, J., SUCH, X. (2005). *Catalans de Pèl i Ploma -Races domèstiques autòctones de Catalunya-*. pp: 282. Lynx Edicions. Bellaterra, Barcelona.

PARÉS, P.M., SUCH, X., JORDANA, J. (2009). *La Raza Canina Gos d'Atura Català.* En: *Guía de Campo de las Razas Autóctonas Españolas.* pp: 540-543. Ed. Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino. Madrid.

07 Autors

Dr. Jordi Jordana i Vidal
Departament de Ciència Animal i dels Aliments
Facultat de Veterinària
Universitat Autònoma de Barcelona
08193-Bellaterra, Barcelona
Jordi.Jordana@uab.cat

Ainhoa Ferrando Lebraud
Departament de Ciència Animal i dels Aliments,
Facultat de Veterinària, Universitat Autònoma de
Barcelona, 08193 Bellaterra, Barcelona